

WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI

WYTYCZNE Z ZAKRESU DOSTOSOWANIA PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Wytyczne powstały w ramach projektu pn. „Kompleksowy program wsparcia osób z niepełnosprawnościami w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy” (nr POWR.03.05.00-00-A079/19), dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020

Akty prawne, w oparciu, o które utworzono niniejsze wytyczne:

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, przyjęta 13 grudnia 2006 r.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Dz.U. 2020 poz. 2156

Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, Dz.U. 2021 poz. 857

Uchwała Kolegium Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy z dnia: 25 kwietnia 2017 r., w sprawie studiowania osób niepełnosprawnych

Uchwała Kolegium Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy z dnia: 25 kwietnia 2017 r., w sprawie wyrównywania szans dostępu do edukacji

Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, M.P. 2021 poz. 218

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, M.P. 1997 nr 50 poz. 475 z późn. zm.

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 grudnia 2012 r. w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, M.P. 2012 poz. 991 z późn. zm.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593 z późn. zm.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, Dz.U. 2019 poz. 1696 z późn. zm.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. z 1997 r. nr 123, poz. 776 z późn. zm.

I. ANALIZA SYTUACJI PROBLEMOWEJ

Idea integracji, czy nawet inkluzji oraz dostępności i projektowania uniwersalnego ma szansę stawać się powszechną, co znajduje już odzwierciedlenie na płaszczyźnie prawnej, ekonomicznej, organizacyjnej, a także stanowi przedmiot zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, szczególnie pedagogiki i psychologii. Szerzenie tej idei w procesie kształcenia osób z niepełnosprawnościami sprzyja rozszerzaniu się jej zakresów i poziomów realizacji, a także stwarza szanse na współistnienie ludzi oparte o wartości takie jak: dobro, szacunek, godność, miłość, akceptacja.

Ograniczenia możliwości poznawczych osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku i stopniu nasilenia powodują utrudnienia w procesie uczenia się i wymagają stosowania specjalnych metod dydaktycznych i wychowawczych. Podstawowe cele procesu kształcenia są jednak takie same jak u osób pełnosprawnych – chodzi o jak najlepsze przystosowanie jednostki do życia w społeczeństwie, w warunkach normalnych oraz o optymalny rozwój jednostki – adekwatny do jej potencjałów i ograniczeń rozwojowych. Różnica dotycząca realizacji programu kształcenia polega szczególnie na specjalnym doborze i modyfikacji metod kształcenia, zastosowanych środkach dydaktycznych oraz organizacji całego procesu, w tym form pracy osób uczących się.

Studenci z niepełnosprawnościami podlegają, jak wszyscy studenci na uczelni, temu samemu regulaminowi studiów, który jednak uwzględnia specyficzne sytuacje życiowe ograniczające trwale lub czasowo, w różnym zakresie i z różnorodnych przyczyn (np. niepełnosprawność, długotrwała choroba, trudna sytuacja materialna), pełną realizację roli studenta. Oprócz możliwości korzystania z przysługujących wszystkim studentom praw określonych zarówno w regulaminie studiów, jak i innych wewnętrznych aktach prawnych, studenci są zobowiązani do przestrzegania obowiązków zawartych w tych aktach prawnych, jak również tych obowiązków, które wynikają ze złożonego ślubowania.

Proces studiowania na uczelni oparty jest przede wszystkim o program studiów, który zdefiniowany został w art. 67 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

„Art. 67. 1. Studia są prowadzone na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów, który określa: 1) efekty uczenia się, o których mowa w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, z uwzględnieniem uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia określonych w tej ustawie oraz charakterystyk drugiego stopnia określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 tej ustawy; 2) opis

procesu prowadzącego do uzyskania efektów uczenia się;3) liczbę punktów ECTS przypisanych do zajęć.2. Punkty ECTS stanowią miarę średniego nakładu pracy studenta niezbędnego do uzyskania efektów uczenia się.3. Punkt ECTS odpowiada 25–30 godzinom pracy studenta obejmującym zajęcia organizowane przez uczelnię oraz jego indywidualną pracę związaną z tymi zajęciami.4. Jeżeli pozwala na to specyfika kształcenia na studiach na określonym kierunku, część efektów uczenia się objętych programem studiów może być uzyskana w ramach zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość przy wykorzystaniu infrastruktury i oprogramowania zapewniających synchroniczną i asynchroniczną interakcję między studentami i osobami prowadzącymi zajęcia. 5. Program studiów o profilu praktycznym przewiduje praktyki zawodowe w wymiarze co najmniej:

- 1) 6 miesięcy – w przypadku studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich;
 - 2) 3 miesięcy – w przypadku studiów drugiego stopnia.
6. Przepisu ust. 5 nie stosuje się do programów studiów przygotowujących do wykonywania zawodów, o których mowa w art. 68 ust. 1.”¹

II. KIERUNKI DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZNIWELOWANIE WYSTĘPUJĄCYCH BARIER

W procesie kształcenia osób z niepełnosprawnościami, którym zajmuje się dydaktyka specjalna wykorzystywane są wszystkie zasady obowiązujące w dydaktyce ogólnej z uwzględnieniem właściwości podmiotu, którego dotyczą, potrzeb, możliwości i ograniczeń osób z niepełnosprawnościami. W związku z tymi specyficznymi właściwościami podmiotu zachodzi potrzeba formułowania i przestrzegania dodatkowych zasad kształcenia. Na poziomie uczelni wyższej szczególne znaczenie mają następujące zasady, które przy budowaniu procedur dotyczących programów studiów stanowią jednocześnie kierunki działań mających na celu zniwelowanie barier w procesie studiowania. Są to zasady/kierunki:

- dokładnego poznania istoty niepełnosprawności i ich przyczyn,
- budzenia potrzeb poznawczych podmiotu,

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, z późn. zm. Dz. U. 2018 poz. 1668, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf> (data dostępu: 25.04.2022)

- racjonalnego doboru treści programowych do możliwości psychofizycznych podmiotu,
- wielozmysłowego (polisensorycznego) poznania przez podmiot, w związku z kompensowaniem brakujących (zaburzonych) zmysłów (organów),
- wspomagania specjalistycznego i technicznego podmiotu,
- maksymalnego aktywizowania podmiotu (stosownie do możliwości psychofizycznych),
- dominacji wzmocnień pozytywnych nad negatywnymi stosowanymi wobec podmiotu
- indywidualizacji wymagań i doboru metod oraz organizacji pracy;
- współpracy specjalistów i środowiska w oddziaływaniu rehabilitacyjnym.²

Dostosowanie programu studiów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ze względu na jego szeroki zakres i liczbę elementów, obejmuje różne działania uczelni umożliwiające studentom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi udział w procesie studiowania.

Świadomość powinności i gotowość do ponoszenia trudu studiowania stanowi istotny warunek rozpoczęcia tego procesu i zakończenia go sukcesem. Niepełnosprawność to ten rodzaj sytuacji, w której student może liczyć na pomoc i wsparcie uczelni najczęściej w następujących obszarach:

1. Programu oraz planu oraz efektów uczenia się, a szczególnie sposobów ich osiągnięcia.
2. Specjalnej organizacji studiów
3. Możliwości ubiegania się o stypendium dla osób z niepełnosprawnościami, niezależnie od innych form pomocy materialnej.
4. Udziału w różnych typach programów uczelnianych i studenckich, w tym Erasmus, koła naukowe, Grupy Aktywności Studenckiej (GAS), sekcje sportowe – z zapewnionym wsparciem finansowym lub pomocą asystenta osoby z niepełnosprawnościami.
5. Udziału w różnych formach rehabilitacji, w tym turnusach rehabilitacyjnych organizowanych przez uczelnię.
6. Korzystania z wszystkich zasobów infrastrukturalnych, zgodnie z ideą dostępności.

² Oprac własne, por. Gajdzica Z., *Dydaktyka specjalna: wokół wątków zaniechanych, zaniedbanych i nieobecnych*, W: Z. Gajdzica, A. Klinik (red.), *Wątki zaniedbane, zaniechane, nieobecne w procesie edukacji i wsparcia społecznego osób niepełnosprawnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004, s. 182

7. Stwarzania warunków do rozwoju własnych potencjałów i aktywnego udziału w życiu społeczności akademickiej.

W przygotowywaniu procedury nie chodzi o tworzenie przywilejów, ale o wyrównywanie szans edukacyjnych osób z dysfunkcjami i niepełnosprawnościami w stosunku do pozostałych studentów, poczynając od momentu postępowania rekrutacyjnego aż po rozpoczęcie pracy zawodowej przez absolwenta. Wymaga to podjęcia działań zmierzających do likwidowania różnego typu barier (architektonicznych, komunikacyjnych, psychologicznych) i optymalizowania warunków studiowania z uwzględnieniem różnego rodzaju ograniczeń tych studentów. Celem procedury jest więc określenie zasad udzielania wsparcia oraz pracy ze studentami i słuchaczami z niepełnosprawnościami zmierzających do zapewnienia im równych szans w procesie studiowania. Procedura dotyczy metod i form wsparcia udzielanego przez uczelnię studentom i słuchaczom w zakresach: dydaktycznym, organizacyjnym i materialnym. Obejmuje również działania służące wsparciu rozwoju, społecznego, naukowego, kulturalnego, sportowego, a także zabezpieczanie zaspokajania innych specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

III. STAN DOCELOWY, KTÓRY MA ZOSTAĆ OSIĄGNIĘTY DZIĘKI WDRAŻANYM PROCEDUROM

1. Zwiększenie możliwości rozpoznania potrzeb osób z niepełnosprawnościami zarówno tych specyficznych dla niepełnosprawności, jak i potrzeb indywidualnych, w sposób stwarzający możliwości osiągnięcia przez te osoby efektów uczenia się.
2. Ustawiczne podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności prowadzących zajęcia w zakresie charakterystyki osób z różnymi niepełnosprawnościami i specyfiki ich procesu uczenia się.
3. Podnoszenie kompetencji osób prowadzących zajęcia i inne formy aktywności w zakresie wykorzystywania potencjałów osób z niepełnosprawnościami, umożliwiających im osiągnięcie wszystkich wymaganych dla danego poziomu i kierunku studiów efektów uczenia się, z dostosowaniem sposobu ich osiągnięcia i weryfikacji do danej niepełnosprawności.
4. Zwiększanie świadomości kandydatów na studia i studentów z niepełnosprawnościami dotyczącej ich powinności i praw wynikających z procesu studiowania, przestrzegania

wewnętrznych aktów prawnych, korzystania z możliwości jakie one dają osobom z niepełnosprawnościami po spełnieniu wskazanych w nich warunków.

5. Podnoszenie kompetencji prowadzących zajęcia i inne formy aktywności dotyczących dostosowania przygotowywanych do zajęć pomocy i materiałów dydaktycznych do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi typami niepełnosprawności.
 - Upowszechnienie wiedzy z zakresu dostępu do działań ukierunkowanych na możliwości wykorzystania standardowych materiałów i środków dydaktycznych z dodatkowym użyciem środków technicznych i rozwiązań dostępnych na Uczelni a wspomagających proces uczenia się osób z niepełnosprawnościami.
6. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami wszystkich członków społeczności akademickiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób nowozatrudnionych.
7. Ustawiczne przełamywanie stereotypów społecznych dotyczących procesu integracji i możliwości funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w społeczności akademickiej. Realizowanie działań umożliwiających:
 - uświadomienie potencjałów osób z niepełnosprawnościami,
 - występowania wśród tych osób ewentualnych postaw roszczeniowych i sposobów radzenia sobie z nimi,
 - rozpoznania własnych mechanizmów obronnych w kontakcie z osobami z niepełnosprawnościami u pozostałych członków wspólnoty akademickiej.
8. Podniesienie poziomu wzajemnej empatii i integracji osób pełno- i niepełnosprawnych.
9. Pozyskanie środków i przygotowanie rozwiązań organizacyjnych służących wdrażaniu wytycznych dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami w procesie kształcenia.
10. Stworzenie spójnego systemu umożliwiającego powszechną i skuteczną wymianę informacji o:
 - a) możliwościach korzystania z istniejących pomocy dydaktycznych, systemie zamawiania ich na konkretne zajęcia;
 - b) możliwościach wsparcia w zakresie realizacji zajęć z osobami z niepełnosprawnościami;
 - c) możliwościach wsparcia w zakresie przygotowania i przeprowadzenia weryfikacji efektów uczenia się osób z niepełnosprawnościami.

11. Stworzenie warunków do indywidualizowania procesu studiowania adekwatnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

IV. WYTYCZNE

Niniejsze wytyczne, wynikają bezpośrednio ze wskazanych w punkcie II niniejszego dokumentu kierunków działań (w szczególności kierunek nadrzędny, tj.: Dostosowanie programów kształcenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami), a ich efektem ma być stan docelowy, opisany w punkcie III niniejszego dokumentu (w szczególności cel nadrzędny: Dostosowanie programów kształcenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami umożliwiającymi im osiągnięcie efektów uczenia się i uczestniczenia ich w różnych obszarach funkcjonowania Uczelni na miarę ich możliwości).

Wdrażając wytyczne, uwzględniać należy także zapisy, zawarte we wszelkich dokumentach normatywnych, obowiązujących w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszcz, w szczególności zaś tych, w bezpośredni sposób odnoszących się do sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Należy pamiętać, o konieczności konsultowania wszelkich zapisów odnoszących się do osób z niepełnosprawnościami w dokumentach normatywnych, strategiach oraz treściach marketingowych i promocyjnych przez Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Działania wskazane w wytycznych, należy stosować równoległe lub w połączeniu z działaniami, prowadzonymi przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami. W szczególności, pamiętać należy o integrowaniu tych działań z założeniami programu „Niepełnosprawni – Pełnosprawni na studiach”, oraz działalnością uczelnianej wypożyczalni sprzętu, pracą doradców ds. studentów z niepełnosprawnościami oraz asystentów, a także funkcjonowaniem poszczególnych sekcji sportu osób z niepełnosprawnościami.

Wytyczne:

1. **Kierunek działań:** Zwiększenie możliwości rozpoznania potrzeb osób z niepełnosprawnościami zarówno tych specyficznych dla niepełnosprawności, jak i potrzeb indywidualnych, w zakresie dostosowania środków i materiałów dydaktycznych w sposób stwarzający możliwości osiągnięcia przez te osoby efektów uczenia się.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Intensyfikację pracy Biura ds. Osób Niepełnosprawnych w zakresie diagnozowania potrzeb osób z niepełnosprawnościami zarówno tych specyficznych dla niepełnosprawności, jak i potrzeb indywidualnych, w zakresie dostosowania środków i materiałów dydaktycznych w sposób stwarzający możliwości osiągnięcia przez te osoby efektów uczenia się.
 - a) Rozpoznanie pomocy dydaktycznych, w które osoby z niepełnosprawnościami są wyposażone i korzystają z nich w procesie pracy własnej.
 - b) Rozpoznanie specyficznych potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnościami w ww zakresie, (m.in. poprzez zastosowanie: powiększonego druku, czcionki w języku Braille'a, audiodeskrypcji, odpowiedniego kontrastu lub stron internetowych stosujących rozwiązania zgodne ze standardem WCAG 2.1.).
 - c) Przygotowanie informacji na dany rok akademicki dotyczących liczby osób z niepełnosprawnościami, rodzajów niepełnosprawności, obszarów, na których studiują, potrzeb w ww zakresie.
 - d) Ewaluacja działań w postaci ankiety na koniec roku akademickiego dotyczącego potrzeb osób z niepełnosprawnościami w ww zakresie.

2. **Kierunek działań:** Ustawiczne podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności prowadzących zajęcia w zakresie charakterystyki osób z różnymi niepełnosprawnościami i specyfiki ich procesu uczenia się.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Włączenie do tematyki seminariów dotyczących WSZJK organizowanych dla kierowników JBK zagadnień związanych z:
 - a) Znajomością zasad dydaktyki specjalnej.
 - b) Wiedzą na temat specyfiki pomocy dydaktycznych ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami osiągnięcie efektów uczenia się.
 - c) Wiedzą na temat zasad przygotowywania materiałów edukacyjnych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.
- 2) Zobowiązanie kierowników JBK do przeprowadzenia szkolenia dotyczącego ww tematyki metodą szkoleń kaskadowych dla pracowników tych JBK.

3. **Kierunek działań:** Podnoszenie kompetencji osób prowadzących zajęcia i inne formy aktywności w zakresie wykorzystywania potencjałów osób z niepełnosprawnościami, umożliwiającym im osiągnięcie wszystkich wymaganych dla danego poziomu i kierunku studiów efektów uczenia się, z dostosowaniem sposobu ich osiągnięcia i weryfikacji do danej niepełnosprawności.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Organizacja 1 szkolenia w danym roku akademickim dla kadry kierowniczej JBK dotyczących specyfiki uczenia się osób z różnymi niepełnosprawnościami, ich potencjałów i ograniczeń.
- 2) Zorganizowanie przynajmniej 1 warsztatu dla osób, które w danym roku akademickim realizują zajęcia z osobami z danym rodzajem niepełnosprawności podnoszących ich kompetencje w zakresie stwarzania warunków realizacji procesu kształcenia i weryfikacji efektów uczenia się tych osób uwzględniających ich możliwości i ograniczenia.

4. **Kierunek działań:** Zwiększanie świadomości kandydatów na studia i studentów z niepełnosprawnościami dotyczącej ich powinności i praw wynikających z procesu studiowania, przestrzegania wewnętrznych aktów prawnych, korzystania z możliwości jakie one dają osobom z niepełnosprawnościami po spełnieniu wskazanych w nich warunków.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Udzielanie informacji osobom z niepełnosprawnościami w ww zakresie na etapie rekrutacji oraz na początku procesu studiowania przez pracowników BON.
- 2) Udzielanie informacji osobom z niepełnosprawnościami w ww zakresie na początku procesu studiowania przez pracowników BON.

5. **Kierunek działań:** Podnoszenie kompetencji prowadzących zajęcia i inne formy aktywności dotyczących dostosowania przygotowywanych do zajęć pomocy i materiałów dydaktycznych do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi typami niepełnosprawności.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Udostępnienie osobom realizującym zajęcia z osobami z niepełnosprawnościami informacji o zasobach pomocy dydaktycznych istniejących w Uczelni i możliwościach korzystania z nich.
- 2) Realizacja 1 szkolenia w danym roku akademickim dla osób realizujących zajęcia z osobami z niepełnosprawnościami, w zakresie:
 - a) Umiejętności korzystania z pomocy dydaktycznych niezbędnych dla osiągnięcia efektów uczenia się przez osoby z niepełnosprawnościami.
 - b) Umiejętności przygotowywania materiałów edukacyjnych samodzielnie lub we współpracy z właściwymi jednostkami organizacyjnymi, zgodnie z ogólnymi i specyficznymi dla danej niepełnosprawności zasadami.
- 3) Upowszechnienie wiedzy z zakresu dostępu do działań ukierunkowanych na możliwości wykorzystania standardowych materiałów i środków dydaktycznych z dodatkowym użyciem środków technicznych i rozwiązań dostępnych na Uczelni a wspomagających proces uczenia się osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Udostępnianie infrastruktury w godzinach i poza godzinami zajęć, jeśli8 wymagają tego potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Dbając o wysoką jakość kształcenia uczelnia w trakcie procesu studiowania na wybranym kierunku i obszarze (specjalności) studiów lub na studiach podyplomowych zapewnia studentom i słuchaczom możliwość rozwijania własnych zainteresowań naukowych i zawodowych, korzystania z dobrze wyposażonych, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, pomieszczeń oraz pomocy dydaktycznych, również poza godzinami zajęć dydaktycznych. Infrastruktura uczelni stwarza warunki nie tylko do osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się, ale również rehabilitacji, rozwijania zainteresowań, uzdolnień, także w czasie poza godzinami zajęć dydaktycznych.
- 2) Upowszechnianie wiedzy w ww zakresie na seminariach w ramach WSZJK, na szkoleniach dla prowadzących zajęcia i innych pracowników Uczelni.
- 3) Przygotowanie materiałów dotyczących ww tematyki i udostępnienie jej na platformie ONTE.
- 4) Przygotowanie materiałów dotyczących ww tematyki i udostępnienie jej na stronie BON.

6. **Kierunek działań:** Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami wszystkich członków społeczności akademickiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób nowozatrudnionych.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Organizacja 1 szkolenia w danym roku akademickim dla kadry kierowniczej JBK dotyczących specyfiki uczenia się osób z różnymi niepełnosprawnościami, ich potencjałów i ograniczeń.
- 2) Udział prowadzących zajęcia i innych pracowników Uczelni w różnych organizowanych na Uczelni formach aktywizacji osób z niepełnosprawnościami opracowanych w odrębnej procedurze.

7. **Kierunek działań:** Ustawiczne przełamywanie stereotypów społecznych dotyczących procesu integracji i możliwości funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w społeczności akademickiej.

8. **Kierunek działań:** Podniesienie poziomu wzajemnej empatii i integracji osób pełno- i niepełnosprawnych.

Realizacja łącznie odnosząca się do 7 i 8 kierunków działań, m.in. poprzez:

- 1) Zorganizowanie przynajmniej 1 warsztatów dla osób, które w danym roku akademickim realizują zajęcia z osobami z danym rodzajem niepełnosprawności podnoszących ich kompetencje w zakresie:
 - a) świadomości potencjałów osób z niepełnosprawnościami;
 - b) negatywnych skutków na temat własnych wyobrażeń o ograniczeniach tych osób;
 - c) możliwości występowania wśród osób z niepełnosprawnościami ewentualnych postaw roszczeniowych i sposobów radzenia sobie z nimi;
 - d) rozpoznania własnych mechanizmów obronnych w kontakcie z osobami z niepełnosprawnościami u pozostałych członków wspólnoty akademickiej.

- 2) Stworzenie prowadzącym zajęcia możliwości konsultacji indywidualnych dotyczących autorefleksji w zakresie budowania relacji z osobami z niepełnosprawnościami.
 - 3) Stworzenie prowadzącym zajęcia możliwości konsultacji indywidualnych dotyczących rozwiązania konkretnych problemów napotykanym w pracy z osobami z niepełnosprawnościami.
 - 4) Udział pracowników w działaniach integracyjnych organizowanych przez Uczelnię o charakterze kulturalnym, sportowym itp. Umożliwiających wspólne przeżywanie, działanie i zabawę, sprzyjających integracji i rozwojowi empatii.
 - 5) Przygotowanie pracowni i laboratorium projektowania uniwersalnego oraz wyznaczenie jej opiekuna.
 - 6) Współpraca z instytucjami wyspecjalizowanymi w zakresie działań sprzyjających integracji, budowaniu autorefleksji, przełamywaniu stereotypów.
9. **Kierunek działań:** Pozyskanie środków i przygotowanie rozwiązań organizacyjnych służących wdrażaniu wytycznych dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami w procesie kształcenia.
- 1) Przygotowywanie wniosku projektu dotyczącego wsparcia osób z niepełnosprawnościami i wyposażenia Uczelni w dodatkowe pomoce dydaktyczne oraz umożliwiającego szkolenia.
 - 2) Finansowanie przez Uczelnię działań umożliwiających realizację ww kierunku działań.
 - 3) Inwentaryzacja wszystkich istniejących w Uczelni pracowni, laboratoriów i pomocy dydaktycznych wspierających kształcenie osób z niepełnosprawnościami.
 - 4) Udoskonalenie wymiany informacji pomiędzy właściwymi jednostkami organizacyjnymi o potrzebie planowania zajęć dla danej grupy w miejscach wspierające kształcenie osób z niepełnosprawnościami.
 - 5) Stworzenie systemu informacji o warunkach udostępniania i korzystania z pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych wspierających proces kształcenia osób z niepełnosprawnościami.

10. Kierunek działań: Stworzenie spójnego systemu umożliwiającego powszechną i skuteczną wymianę informacji wspierających proces kształcenia osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja m.in. poprzez:

- 1) Stworzenie systemu wymiany informacji dotyczących:
 - a) istniejących w różnych jednostkach organizacyjnych Uczelni pomocach dydaktycznych i materiałach edukacyjnych wspierających osiągnięcie efektów uczenia się dla osób z różnymi niepełnosprawnościami;
 - b) istniejących w różnych jednostkach organizacyjnych Uczelni materiałach edukacyjnych wspierających osiągnięcie efektów uczenia się dla osób z różnymi niepełnosprawnościami;
 - c) możliwościach korzystania z istniejących pomocy dydaktycznych, systemie zamawiania ich na konkretne zajęcia;
 - d) możliwościach wsparcia w zakresie realizacji zajęć z osobami z niepełnosprawnościami;
 - e) możliwościach wsparcia w zakresie przygotowania i przeprowadzenia weryfikacji efektów uczenia się osób z niepełnosprawnościami.

11. Kierunek działań : Stworzenie warunków do indywidualizowania procesu studiowania adekwatnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja poprzez:

1. Zapewnienie dostępności procesu dydaktycznego.

Zapewnianie wysokiej jakości kształcenia obejmuje zarówno dostęp do infrastruktury i zasobów uczelni jak i wszechstronną pomoc pracowników naukowo-dydaktycznych i administracyjnych. Informacje o przyznaniu studentowi z niepełnosprawnością możliwości dostosowania uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych do jego indywidualnych potrzeb, nauczycielom akademickim lub innym osobom prowadzącym zajęcia przekazuje dziekan. ds. studenckich.

- 1) Student lub słuchacz z niepełnosprawnością zgłasza się do Biura Osób Niepełnosprawnych, jeżeli jego niepełnosprawność lub dysfunkcje uniemożliwiają mu bądź znacząco utrudniają uczestnictwo w zajęciach dydaktycznych w formie wynikającej z planu studiów.

2) Zmiany sposobu udziału studenta w zajęciach mogą polegać w szczególności na:

- a) Zapewnieniu, zgodnie z Regulaminem Studiów WSG, Indywidualnej Organizacji Studiów (IOS), Indywidualnego Programu i Planu Studiów (IPP), Indywidualnej Ścieżki Studiowania (IŚS), dotyczących zarówno udziału w zajęciach jak i metod weryfikacji efektów uczenia się.
- b) Zmianie form zajęć dydaktycznych, w tym zajęć praktycznych, w taki sposób, aby dostosować je do indywidualnych potrzeb studentów z niepełnosprawnością.
- c) Na odbywaniu zajęć, w miarę możliwości lokalowych Uczelni, na parterze lub w budynku przystosowanym do osób niepełnosprawnych ruchowo oraz bez konieczności częstego przemieszczania się – w przypadku studentów z niepełnosprawnością ruchową lub niewidomych i niedowidzących.
- d) Wyznaczeniu studentom wymienionym w pkt c stałego miejsca na sali w trakcie trwania zajęć.
- e) Umożliwieniu nagrywania zajęć studentom niesłyszącym lub niedosłyszącym, niedowidzącym i niewidomym. W przypadku stosowania urządzeń rejestrujących dźwięk lub dźwięk i obraz student zobowiązany jest do uprzedniego podpisania oświadczenia o ochronie praw autorskich i wykorzystaniu zarejestrowanych materiałów wyłącznie na użytek prywatny.

3) Zmiany sposobu udziału w weryfikacji efektów uczenia się, w zaliczeniach i egzaminach.

Po wcześniejszym zgłoszeniu takiej potrzeby do Biura Osób Niepełnosprawnych przez studenta, zostaje mu udzielona pomoc w opracowaniu indywidualnej strategii weryfikacji efektów uczenia się, w tym zaliczeń i egzaminów, dostosowanej do jego potrzeb i możliwości. Nie oznacza to obniżenia progu wymagań, a jedynie adaptację warunków przeprowadzania weryfikacji efektów.

Indywidualna strategia weryfikacji efektów uczenia się w szczególności może dotyczyć zmiany:

- a) standardowej formy stosowanej weryfikacji efektów (pisemna, pisemna na komputerze lub innym urządzeniu, którym posługuje się student, pisemna na arkuszu z powiększoną czcionką, ustna, zdalna),
 - b) miejsca weryfikacji efektów,
 - c) czasu na realizację zadań (wydłużenie do 50% czasu standardowego),
 - d) możliwości weryfikacji efektów uczenia się wspólnie z innymi studentami bądź odrębnie,
 - e) dostępności materiałów przygotowanych do weryfikacji efektów uczenia się dostosowanych do możliwości i ograniczeń studenta z niepełnosprawnościami,
 - f) zapewnienie narzędzi technicznych ułatwiających komunikowanie się z osobą weryfikującą efekty uczenia się (komputer, szkło powiększające, nagłośnienie itp.),
 - g) zapewnienie obecności tłumaczy języka migowego, asystenta osoby z niepełnosprawnością lub osoby wspomagającej egzaminatora w trakcie weryfikacji efektów uczenia się adekwatnie do potrzeb.
- 4) Działania organizacyjne dotyczące szerszego wsparcia udziału w procesie kształcenia, do których należą:
- a) udostępnianie studentom z niepełnosprawnościami stanowisk wyposażonych w skaner, ksero, właściwe oprogramowanie, alfabet Braille'a - do samodzielnego tworzenia materiałów,
 - b) udostępnianie w przystępnej formie zasobów bibliotecznych, w tym cyfrowych, z wykorzystaniem sprzętu ułatwiającego korzystanie z nich,
 - c) wprowadzanie idei *projektowania uniwersalnego*, które oznacza „projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie” nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne.”³

Zgodnie z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 działania podejmowane przez uczelnię mają charakter *racjonalnych usprawnień*, co oznacza „konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego

³ Tamże

obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.”⁴

5) Jednym z rozwiązań zapewniających szczególną pomoc osobom z niepełnosprawnościami na uczelni jest powołanie Rzecznika (Pełnomocnika Rektora, Kanclerza, Dziekana) ds. Osób Niepełnosprawnych. Wśród jego zadań najczęściej wymienia się:

- Zadania informacyjne:
 - ✓ zewnętrzne – informowanie opinii publicznej o problemach i działaniach z nich wynikających,
 - ✓ wewnętrzne:
 - zwiększanie świadomości istnienia na uczelni regulacji dotyczących dostosowania procesu studiowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami u wszystkich podmiotów związanych z procesem studiowania
 - stworzenie organizacyjnych rozwiązań umożliwiających udzielanie wszelkich niezbędnych informacji studentom z niepełnosprawnościami;
 - działania zapewniające lepsze i skuteczniejsze wsparcie prowadzących zajęcia w procesie dostosowania form nauczania osób z niepełnosprawnościami.
- Zadania diagnostyczne – polegające na rozpoznawaniu i definiowaniu zjawisk społecznych dotyczących studentów z niepełnosprawnościami oraz znaczenia i skali tych zjawisk dla funkcjonowania studentów.
- Zadania integracyjne – podejmowanie działań przyczyniających się do wzmacniania integracji studentów z niepełnosprawnościami ze społecznością akademicką i szerszym środowiskiem.
- Zadania koordynujące – inicjowanie i koordynowanie działań na rzecz osób niepełnosprawnych z innymi organizacjami i instytucjami.

⁴ *Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych* sporządzona w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 roku, Dz. U. RP Warszawa 25 października 2012, poz. 1169, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20120001169/O/D20121169.pdf> (Data pobrania: 20.04.2022)

- Zadania regulacyjne polegające na harmonizowaniu działań na rzecz studentów z niepełnosprawnościami na uczelni.

Wszystkie wskazane działania Uczelnia podejmuje na miarę swoich możliwości, w związku z pojawiającymi się konkretnymi i zdiagnozowanymi potrzebami, w kolejności zgodnej z ustaloną hierarchią.